

PEDAGOGŲ RENGIMO IR KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO SISTEMOS MODELIS

IŽANGA

1. Šiuo Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos modeliu (toliau – Modelis) siekiama paskatinti ikimokykliniame, pradiniame, pagrindiniame ir viduriniame švietimo lygmenyse dirbančių pedagogų rengimo ir kompetencijų tobulinimo sistemos pertvarką. Vadovaujamosi požiūriu, kad švietimo sistemos kaita yra nenutrūkstama, todėl būtina subalansuoti naujų mokytojų rengimą ir paramą šiuo metu dirbančių mokytojų kompetencijų atsinaujinimui, naujų pedagogikos idėjų sklaidai, naujos švietimo ir ugdymo kultūros klostymuisi. Rengiant mokytojus būtina kliautis geriausiomis Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, bendradarbiauti su plačiu bendrojo ir specialiojo ugdymo įstaigų tinklu, laiduoti mokytojams galimybę perimti tarptautinę patirtį. Modelyje koncentruojamasi ties viena svarbiausių švietimo sistemos grandžių – pedagogų rengimu ir jų kompetencijų tobulinimu. Tačiau suvokiama, kad mokyklos sėkmei svarbios ir visos kitos grandys, ne tik pedagogas, bet ir jo pagalbininkas, pagalbos mokiniui specialistai ir mokyklų vadovai. Jų rengimui ir paramai jų darbui turėtų būti skiriamas atskiras dėmesys. Būtina pedagogų korpuso atnaujinimo prielaida yra jų socialinio statuso ir profesijos prestižo sustiprinimas, sutvarkant atlyginimų sistemą, didinant pasitikėjimą pedagogais. Šis aspektas taip pat reikalauja atskiro aptarimo ir papildomų valstybės investicijų. Modelyje nekartojama kituose švietimo politikos dokumentuose atlikta analizė, paminimi tik esminiai akcentai, pagrindžiantys siūlomus sprendimus. Modelį parengė Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto ir Vilniaus kolegijos mokslininkai ir dėstytojai.

I. PEDAGOGŲ RENGIMO KONTEKSTAS

Iššūkiai

2. Savo ilgalaikės raidos strategijoje Lietuva yra užsibrėžusi tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi, kurioje skatinamas žmonių kūrybiškumas, saviraiška ir kurios gerovę kuria atsakingi, kūrybingi ir atviri žmonės¹. Viena svarbiausių šios strategijos įgyvendinimo prielaidų yra kūrybingumą, pilietiškumą ir lyderystę ugdanti mokykla, atvira kaitai ir visų visuomenės socialinių bei amžiaus grupių mokymosi poreikiams². Mokykla kaip organizacija šiandien yra itin didelio iššūkio akivaizdoje: ji turi pasikeisti iš industrinio tipo standartizuoto „švietimo visiems“ institucijos į atvirą, besimokančią, individualizuotą „švietimo kiekvienam“ tipo bendruomenę, daug plačiau suvokiančią švietimo tikslus ir imlią greit besikeičiančios šiandieninės bei ateities visuomenės

¹ Valstybės ilgalaikės raidos strategija „Lietuva 2030“, p. 7.

² Ten pat, p. 11-12.

poreikiams³. Šios permainos kritiniai sėkmės veiksniai yra mokyklos darbuotojai, bendruomenė ir lyderystė: pozityvūs, motyvuoti, profesionalūs ir įdomūs mokytojai, kiti darbuotojai ir vadovai, gerai suvokiantys švietimo tikslus, turintys įvairios patirties, patys gebantys keistis ir mokytis, burti bendruomenę, bendradarbiauti su mokiniais⁴. Todėl švietimo sistemos ir visos visuomenės ateičiai vienas svarbiausių dalykų yra pedagogų rengimas, orientuotas į ilgalaikius visuomenės tikslus, pagrįstas ateities mokyklos vizija ir susietas su nuolatinį mokytojo tobulėjimą įgalinančia profesinių kompetencijų atnaujinimo sistema.

3. Poreikis atnaujinti Lietuvos mokytojų rengimo sistemą yra identifikuotas ir Lietuvos švietimo strategijoje⁵, ir Švietimo ir mokslo ministerijos sudarytos darbo grupės parengtose Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos kryptyse (toliau – Kaitos kryptys)⁶. Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (toliau – Kompetencijos aprašas)⁷, Pedagogų rengimo reglamente (toliau – Reglamentas)⁸, Švietimo ir ugdymo studijų kryptių apraše (toliau – ŠUSK aprašas)⁹ yra aprašytos kompetencijos, būtinos naujos kartos pedagogams. Šiuose dokumentuose nurodomi valstybiniai švietimo sistemos uždaviniai ir dabartinės mokytojų rengimo sistemos trūkumai. Tačiau į juos atsiliepti siūloma esamos mokytojų rengimo sistemos patobulinimais, bet ne esminiais pakeitimais. Šio Modelio rengėjų nuomone, toks požiūris yra nepakankamas. Lietuvos švietimo sistemos būklė, susijusi tiek su Lietuvos visuomenės dabartine situacija, tiek su globalia švietimo kaita, reikalauja nuodugnaus pedagogų rengimo sistemos permąstymo ir esminių sprendimų.

Pedagogų poreikis

4. Kaip pažymi tarptautiniai stebėtojai¹⁰, Lietuva netrukus susidurs su dideliu iššūkiu – mokytojų personalo senėjimu. Tačiau šiandien naujų pedagogų poreikis Lietuvos savivaldybėse yra labai nevienodas. Yra savivaldybių, kuriose mokytojų trūksta jau dabar, tačiau daugumoje vis dar fiksuojamas jų perteklius. Lietuvos darbo biržos duomenimis¹¹, 2016 m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų trūkumas užfiksuotas 12 savivaldybių, o perteklius – 33 savivaldybėse. Pradinio ugdymo mokytojų trūksta 5 savivaldybėse, o yra per daug 30 savivaldybių. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų trūksta labiausiai – 23 savivaldybėse. ŠVIS duomenimis, pensijinio amžiaus jau yra sulaukę 332 iš 7065 Lietuvos pradinio ugdymo

³ Geros mokyklos koncepcija, 3 punktas.

⁴ Ten pat, 13.5-13.7 punktai.

⁵ Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, 13.1, 14, 15 punktai.

⁶ Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos kryptys.

Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Kaitos%20kryptys%202016%20galut.pdf>>

⁷ Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, LR ŠMM 2007 m. sausio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-54.

⁸ Pedagogų rengimo reglamentas, patvirtintas švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-1742.

Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425048>

⁹ Švietimo ir ugdymo studijų kryptių grupės aprašas patvirtintas LR ŠMM 2015 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. V-1264 (2014).

Prieiga per internetą:

<http://www.skvc.lt/uploads/documents/files/Kokyb%C4%97s%20u%C5%BETikrinimas/krypciu_aprasai/Svietimo%20ir%20ugdymo%20aprasas.pdf>

¹⁰ Shewbridge, C., Godfrey, K., Hermann, Z., and Nusche, D. (2016). OECD Reviews of School Resources: Lithuania. Prieiga per internetą: <http://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-school-resources-lithuania-2016_9789264252547-en>

¹¹ Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/Profesiju_zemelapis.aspx>

pakopoje dirbančių mokytojų. Iš 21000 mokytojų, dirbančių 5-12 klasėse (gimnazijų 1-4 klasėse), pensijinio amžiaus yra 1603¹².

5. Dėl nedidelio laisvų darbo vietų skaičiaus, esamų pedagogų pertekliaus, taip pat menkų atlyginimų, kurie yra vieni mažiausių Europoje¹³, į mokyklą šiandien sunkiai patenka talentingi jauni žmonės. Lietuvos darbo biržos duomenimis, 2016 m. balandžio – birželio mėn. švietimo ir mokslinių tyrimų profesijos grupėje darbo ieškojo pustrėčio tūkstančio asmenų, tačiau buvo siūloma tik apie 200 darbo vietų (iš jų beveik trečdalis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų). Bandomasis longitudinalinis absolventų karjeros stebėsenos tyrimas rodo, kad per 70 proc. švietimo ir ugdymo krypties grupės studijų programų absolventų norėtų dirbti švietimo srityje, tačiau retas gauna tokią galimybę¹⁴.

Esamos pedagogų rengimo sistemos efektyvumas

6. Kaip atskleidžia MOSTA atlikta „Bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas 2015 m. priėmimo analizė“, 2013-2015 m. į chemijos ir fizikos dalyko pedagogikos lygiagrečiąsias studijų programas nacionaliniu mastu nebuvo priimta nė vieno studento. Studentų, priimtų į matematikos ir informatikos, dailės, muzikos, užsienio kalbų, istorijos dalyko pedagogikos lygiagrečiąsias studijų programas, skaičius pastaraisiais metais taip pat neviršija 10. Tai atskleidžia, kad tokios specializuotos studijų programos, kurias baigus įgyjama pedagogo kvalifikacija ir teisė mokyti atitinkamą dalyką, jaunimui yra visiškai nepatrauklios.
7. MOSTA duomenimis, į švietimo ir ugdymo krypties studijas įstoja vieni prasčiausiai egzaminus išlaikiusių abiturientų¹⁵. Pavyzdžiui, stojant į matematikos ir informatikos mokymo studijas 2013 m. minimalus konkursinis balas buvo 3,26. 1 arba 2 balus stojantieji gauna kaip motyvacijos įvertinimą, taigi tokių abiturientų brandos egzaminų balas tėra 1,26 arba 2,26. Kitaip tariant, asmuo, vidurinėje mokykloje vos išlaikęs matematikos egzaminą ir surinkęs 11 taškų iš 100, o kitus egzaminus išlaikęs, sakykime, 30 iš 100, vis dar galėtų ateityje mokyti matematikos.
8. Šiek tiek geresnė padėtis tose studijų programose, kuriuose mokytojus rengia nuosekliau arba gretutiniu būdu, tai yra, pedagogo kvalifikaciją suteikia asmenims, jau įgijusiems aukštojo mokslo laipsnį arba jo siekiantiems kartu su gretutiniu pedagoginių studijų pasirinkimu. 2012-2016 metais vien Vilniaus universitete šiais būdais parengti 9 chemijos, 27 fizikos, 7 matematikos ir informatikos, 3 biologijos, 12 istorijos, 27 lietuvių kalbos ir literatūros, 31 užsienio kalbų, 7 filosofijos, 2 psichologijos mokytojai. Šie studentai studijuotui buvo priimti ir su aukštesniais stojamaisiais balais.
9. Pedagogikos lygiagrečiųjų studijų programų absolventai beveik neįsidarbina mokyklose. 2014 metų duomenimis, iš baigusiujų šio tipo studijas vos 1 proc. tais pačiais metais įsidarbino

¹² Internetinė prieiga: <http://svis.emokykla.lt/lt/index/a_view/47>

¹³ Shewbridge, C., Godfrey, K., Hermann, Z., and Nusche, D. (2016). OECD Reviews of School Resources: Lithuania. Internetinė prieiga: <http://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-school-resources-lithuania-2016_9789264252547-en>

¹⁴ Bandomojo longitudinalinio absolventų karjeros stebėsenos tyrimo ataskaita (2014). Internetinė prieiga: <http://mosta.lt/images/leidiniai/absolventu_karjeros_stebesenos_tyrimo_ataskaita.pdf>

¹⁵ Bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas 2015 m. priėmimo analizė. Internetinė prieiga <http://www.mosta.lt/images/leidiniai/priemimas_I_pakopa_2015.pdf>

mokyklose, o įskaičiuojant įsidarbinusius vėliau – vos 8,6 proc.¹⁶. Pedagogikos studijas baigusiuose nuoseklyjais būdais įsidarbinimo duomenys geresni: pavyzdžiui, iš 26 absolventų, šiuo būdu įgijusių mokytojo kvalifikaciją Vilniaus universitete 2015 m., 16 dirba mokyklose, 1 aukštojoje mokykloje, 3 tęsia studijas magistrantūroje ir tik 4 dirba su švietimu nesusijusį darbą. Panašūs ir kitų nuoseklyjais būdais mokytojus rengiančių aukštųjų mokyklų rodikliai. Toks skirtumas aiškintinas stipresne studijuojančiojo motyvacija, aiškesne asmeninės karjeros perspektyva ir geresniu dalykiniu pasirengimu, kuris padeda lengviau pasiekti mokymo tikslus ir užsitikrinti mokinių bei kolegų mokytojų pasitikėjimą.

10. Nuo 2009 m. švietimo ir ugdymo krypties studijų programų studijų vietoms skiriamas maždaug 40 proc. didesnis valstybės finansavimas negu kitose socialinių mokslų kryptyse ir tikslinės valstybinės stipendijos. Tokiu būdu siekiama pagerinti švietimo ir ugdymo krypties studijų programų kokybę bei pritraukti į jas studijuoti gabaus jaunimo. Tačiau šis siekis akivaizdžiai nepasiteisina. Tik nedidelei daliai brangiai parengtų studentų nueinant dirbti į mokyklas, vienam naujam mokytojui parengti lygiagrečiosiose pedagogikos studijų programose faktiškai išleidžiama tris kartus daugiau lėšų, nei brangiausių šalies studijų programų absolventams, tokiems kaip orlaivių pilotai arba profesionaliosios muzikos atlikėjai.

Tarptautinė patirtis

11. Verta pažymėti, kad pedagogų rengimo apimtys ir formos Europos šalyse yra labai įvairios ir priklauso nuo konkrečios sociokultūrinės situacijos. Kaip rodo 2013 m. EURYDICE ataskaita, daugelyje šalių pedagogai rengiami taikant tiek lygiagretųjį, tiek nuoseklųjį rengimo modelį. Beveik visose Europos šalyse būsimieji ikimokyklinio ir pradinio ugdymo lygmenų mokytojai rengiami pagal lygiagretųjį modelį. Pagrindinio ugdymo pedagogai daugumoje šalių rengiami pagal abu modelius, o vidurinių mokyklų mokytojai – pagal nuosekliojo modelio studijų programas. 2012 m. dauguma Europos mokyklų mokytojų turėjo bakalauro¹⁷ laipsnį, išskyrus vidurinių mokyklų baigiamųjų klasių mokytojus, kurių dauguma buvo įgiję magistro laipsnį¹⁸. Tik trečdalyje Europos šalių įteisinti specialūs būsimųjų mokytojų atrankos kriterijai, kaip antai, tinkamumo būti mokytoju testo rezultatas arba kandidatų motyvacijos įvertinimas¹⁹. Tačiau daugelyje šalių jau kurį laiką vykdomos, o keliose šalyse visai neseniai įdiegtos įvadinės programos, pagal kurias pradedantiems dirbti mokytojams teikiamas papildomas mokymas, asmeninė parama ir patarimai. Dažniausiai taikoma paramos priemonė yra mentorystė.

II. PEDAGOGŲ RENGIMO MODELIS

Pagrindinės nuostatos

¹⁶ R. Vaitkus. Pedagogų poreikis – dabarties būklė ir ateities projekcijos universitetiniam pedagogų rengimui (Forumas 2014 m. lapkričio 20 d., 28 skaidrė)

¹⁷ Čia ir toliau, kur nenurodyta kitaip, bakalauro terminas vartojamas tiek profesinio, tiek akademinio bakalauro laipsnio prasme.

¹⁸ Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus. (2013). Internetinė prieiga:

<http://eacea.ec.europa.eu/education/Eurydice/documents/key_data_series/151LT.pdf>

¹⁹ Ten pat.

12. Kaip rodo aptartas kontekstas, problemiščiausia dabartinės mokytojų rengimo sistemos grandis yra bendrojo ir vidurinio ugdymo lygmenų mokytojų dalykininkų rengimas pagal lygiagrečiąsias pedagogikos kaip pagrindinių studijų programas. Galima konstatuoti, kad masinis pedagogų dalykininkų rengimas pagal lygiagrečiųjų studijų programas šiandien reiškia lėšų švaistymą ir esamos pedagogų rengimo sistemos įsisenėjusių ydų gilinimą. **Lygiagrečiojo pedagogų rengimo programos** yra tinkamos ir priimtinos **ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo, socialinės ir specialiosios pedagogikos** srityse, kuriose kitokie pedagogų rengimo būdai yra sunkiai įmanomi pagal tos srities specifiką. Tačiau **dalykinių** sričių pedagogams rengti visiškai įmanoma, o esamoje mūsų šalies švietimo sistemos situacijoje ir akivaizdžiai racionaliau taikyti lankstesnes, pagrįstas stipresne studijuojančiojo motyvacija, taiklesnes ir ekonomiškai efektyvesnes **nuoseklias ir gretutines profesinių pedagoginių studijų formas**.
13. Antroji akivaizdi dabartinės mokytojų rengimo sistemos spraga yra neveiksnumas numatomos mokytojų kartų kaitos akivaizdoje. Šio Modelio rengėjų nuomone, mokytojų kartų kaitos problema sprendžiamą **visų pirma** padedant mokyklose jau dirbantiems mokytojams atnaujinti kompetencijas, o mokyklų bendruomenes papildyti naujais pedagogais tikslinga vadovaujantis **konkrečiu poreikiu**, bet ne akivaizdžiai atgyvenusiomis naujų mokytojų masinio tiražavimo pastangomis.
14. Geros mokyklos koncepcijoje numatytiems siekiniams įgyvendinti yra išskirtinai svarbu atnaujinti „mokytojų mokytojų“ – **aukštųjų mokyklų pedagogikos dėstytojų** kompetencijas. Inovatyvi ir kūrybiška dėstytojų bendruomenė turi tapti esmine mokytojų rengimo sistemos dalimi. Ji turi susipažinti su geriausia Europos ir kitų pasaulio regionų pedagogų rengimo patirtimi ir ją taikyti. Pedagogus rengiantiems dėstytojams būtina užtikrinti stažuotes kitų šalių aukštosiose mokyklose ir kelti pačius ambicingiausias pedagogų rengimo turinio atnaujinimo uždavinius. Pedagogikos krypties dėstytojai ir mokslininkai turi daug nuosekliau įsitraukti į mokytojų kompetencijų atnaujinimo veiklą.
15. Pedagogų rengimas turi būti efektyviau susietas su **praktika**. Pedagoginio darbo praktinis įvaldymas būsimiesiems mokytojams yra ne mažiau reikšmingas negu gydytojams, kurių pasirengimą profesinei veiklai vainikuoja rezidentūra. Todėl turi būti įtvirtintas jau daugiau kaip prieš dešimtmetį Pedagogų rengimo koncepcijoje ir Valstybinėje pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programoje numatytas mokytojo rengimo etapas – **pedagoginė stažuotė**, arba supervizuojama podiplominė praktika²⁰. Lygiagrečiai būtina užtikrinti, kad darbo mokykloje patirties turėtų ir aukštųjų mokyklų dėstytojai – pedagogų rengėjai, kuriems dabartiniuose reglamentuojančiuose dokumentuose numatomas palyginti neaukštas praktinės pedagogo patirties slenkstis²¹. Investicijos į profesinę praktiką taip pat turi

²⁰ Pedagogų rengimo koncepcija, patvirtinta švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymu Nr. ISAK-1441 (Žin., 2004, Nr. 186-6940), prieiga internete: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=TAR.ECA27829903B>>; Valstybinė pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 25 d. nutarimu Nr. 46, prieiga internete: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.81D29E87279F>>

²¹ Reglamente, pedagoginės patirties švietimo įstaigoje (net ne mokykloje) reikalavimas keliamas tik 10 proc. dėstytojų ir yra labai nedidelės apimties (ne mažiau kaip 3 metai, įgytos ar atnaujintos ne anksčiau kaip prieš 5 metus), o Apraše

apimti ir kvalifikuotų mentorių rengimą bei jų kompetencijų tobulinimą, aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokytojų-mentorių bendradarbiavimą.

16. Esminėms mokytojo tarpkultūrinėms kompetencijoms ugdyti tikslinga įgyvendinti Europos aukštojo mokslo erdvės (Bolonijos proceso) programinę nuostatą: tarptautinį judumą paversti integralia pedagogų rengimo studijų programų dalimi²². Tai ypač aktualu mokytojams, kurių dėstomasis dalykas yra tiesiogiai susijęs su tarptautiškumu (kalbos, istorija, geografija, menai ir kt.).
17. Šioms nuostatomis įgyvendinti tikslinga panaudoti finansavimą, kuris šiuo metu faktiškai iššvaistomas nerezultatyvioms dalykinių kryptių pedagogų lygiagrečiojo rengimo studijų programoms.

Mokytojų dalykininkų rengimas

18. Tiek turima statistinė informacija, tiek kokybiniai tyrimai akivaizdžiai rodo, kad naujų mokytojų poreikis Lietuvos mokykloje šiuo metu yra ir artimiausioje ateityje bus ribotas, o tradicinis jų rengimo modelis lygiagrečiuoju būdu yra neefektyvus. Todėl siūlome **suspenduoti mokytojų dalykininkų rengimą lygiagrečiojoje pedagogikos krypties studijų programose ir jį perorientuoti į gretutines ir nuoseklias profesines pedagogines studijas**.
19. Pedagogų rengimo gretutinių (toliau GS) ir nuosekliųjų (toliau NS) profesinių studijų formomis svarbiausi privalumai yra šie:
 - *Stipresnė motyvacija*. Šiandieninė stojančiųjų į švietimo ir ugdymo kryptių grupės lygiagrečiasias studijas motyvacijos patikra yra formali, per ankstyva ir neužtikrinanti sąmoningo pasirinkimo tapti mokytoju. Lygiagrečiojo rengimo pedagogines studijų programas paprastai renka silpniau pasirengę asmenys, kuriems neretai šios programos tampa lengvatiniu būdu patekti į valstybės finansuojamas tam tikro dalyko studijų vietas. GS ir NS profesines studijas renka brandesni asmenys, jau patvirtinę savo gebėjimus studijuoti tam tikrą dalyką ir be šalutinių motyvų apsisprendę rengtis pedagogo darbui.
 - *Sąmoningas pedagoginės karjeros projektavimas*. GS ir NS kaip „mažosios“ pedagoginės studijos skatina derinti skirtingų kryptių studijų iššūkius ir sąmoningai projektuoti savo profesinę karjerą. Toks karjeros projektavimas yra vienas geriausių kelių įprasti mokytis visą gyvenimą, pasirengti nuolatos „persikrauti“, reflektuoti savo

analogiškos apimties reikalavimas turėti pedagoginės ar vadybinės patirties švietimo ar kitose su pedagogo darbu susijusiose įstaigose keliamas 30 proc. dėstytojų .

²² Yerevan Communiqué. EHEA Ministerial Conference 2015, p. 3. Prieiga per internetą: <

http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf >; Report of the 2012-2015 BFUG working group on mobility and internationalisation, p. 13. Prieiga per internetą: < [http://bologna-](http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/MI%20WG%20Report.pdf)

[yerevan2015.ehea.info/files/MI%20WG%20Report.pdf](http://bologna-yerevan2015.ehea.info/files/MI%20WG%20Report.pdf) >; Lietuvos aukštojo mokslo politikos rekomendacijos, Vilnius: Švietimo mainų paramos fondas, 2016, 15 rekomendacija. Prieiga per internetą: <

http://www.smpf.lt/uploads/leidiniai/Rekomendacijos_AM_politika_HE2STU_2016_ilg.pdf >

patirtį ir plėsti turimas kvalifikacijas. (Žr. *profesinės pedagogo kvalifikacijos įgijimo galimybes, 1 paveikslas*)

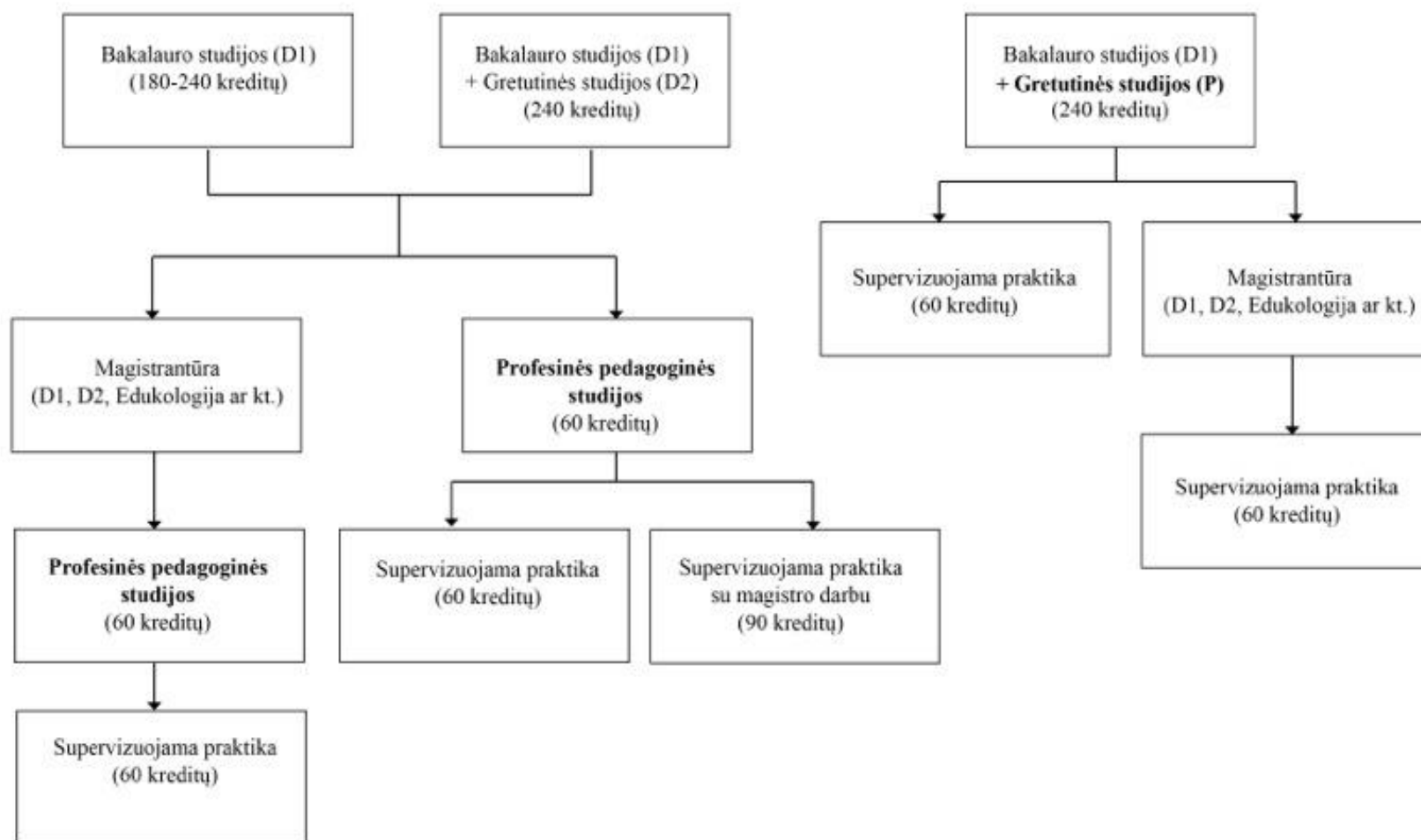
- *Lankstumas.* GS ir NS studijos dera su įvairiais pedagogo karjeros variantais. Be to, GS pasirinkęs asmuo pasikeitus motyvacijai gali bet kada nutraukti šias studijas ir toliau studijuoti pagrindinę studijų programą, kuri jam garantuoja nepriklausomą dalykinę kvalifikaciją. NS kelią renkasi tie, kurie jau turi dalykinę kvalifikaciją ir jau yra pradėję darbą švietimo lauke. Tokiu būdu NS padeda pedagogo profesinėje bendruomenėje įtvirtinti galutinai apsisprendusius ir praktiškai save išbandžiusius asmenis.
- *Finansinis efektyvumas.* GS pedagogikos studijos nereikalauja tokių didelių finansinių sąnaudų, kaip lygiagretusis mokytojų dalykininkų rengimas. Jos finansuojamos iš pagrindinei krypčiai skirto „studijų krepšelio“ arba apmokamos paties studento kartu su pagrindinės krypties studijomis. Studijų pagal NS modelį norminė kaina yra didesnė negu kitų socialinių mokslų programų, tačiau šiuo atveju tai vienerių, bet ne ketverių metų studijų kaina.
- *Dermė su dviem ar daugiau dalykinių specializacijų.* GS ir NS pedagogų profesinio rengimo formos gerai dera su Kaitos kryptyse nurodytu dvigubų specialybių pedagogų poreikiu. Neįtikina galimybė kokybiškai parengti dvigubų specialybių pedagogus pagal lygiagretųjį modelį, juk tokios studijos turėtų savyje suderinti 3 (!) studijų kryptis: du dalykus ir pedagogiką. Šio Modelio rengėjai dvigubų specialybių mokytojų rengimą sieja su mažųjų formų (GS ir NS) derinimo variantais, taip pat su pedagogų kvalifikacijų tobulinimo ir plėtros sistema. Tikėtina, kad GS ir NS studijos sklandžiai įsikomponuos ir į naujos redakcijos Mokslo ir studijų įstatymo numatomas tarpdalykines studijas, ir į šiuo metu vystomą STEAM ugdymo platformą.
- *Tikslingumas.* Rengiant pedagogus NS būdu valstybės finansavimas turėtų būti skiriamas tik asmenims, kurie jau yra įsidarbinę formaliojo ar neformaliojo švietimo įstaigose. Tokiu būdu trūkstami pedagogai būtų parengiami tikslingai, toms darbo vietoms, kurios jau realiai egzistuoja. Tai ypač svarbu pedagogų korpuso atnaujinimui regionuose.

Pirmosios ir antrosios pakopos pedagoginės studijos

20. Pagal siūlomą modelį asmuo, įgijęs bakalauro laipsnį ir pedagogo kvalifikaciją, gali užsiimti savarankiška pedagogine veikla, eidamas *jaunesniojo mokytojo* pareigas, arba dirbti *mokytojo padėjėju*. Pradedant nuo *mokytojo* kvalifikacinės kategorijos, būtinas reikalavimas – **mokomojo dalyko bakalauro laipsnis ir 1 metai supervizuojamos praktikos**. O aukštesnei kvalifikacinei kategorijai (vyresniojo mokytojo ir mokytojo eksperto) turėtų būti privalomas **magistro** laipsnis. Pereinamuoju laikotarpiu tokia pedagogų kvalifikacijos sistema turėtų būti įteisinta kaip siekiamybė, skatinant mokykloje jau dirbančius mokytojus, dar neturinčius magistro laipsnio, jį įgyti.

21. Siekiantiems vadovaujamos pozicijos švietimo sistemoje (pavyzdžiui, ugdymo įstaigos vadovo ar vadovo pavaduotojo) turėtų būti privalomas **edukologijos krypties magistro** laipsnis.

PEDAGOGINĒS KVALIFIKACIJOS IĢIJIMO LANKŠČIOMIS FORMOMIS GALIMYBĒS

D1 - pirmās mokāmās daļas

D2 - otrās mokāmās daļas

P - pedagoginēs studijas

Pedagoginės kvalifikacijos įgijimo lanksčiomis formomis galimybės – komentaras

*Asmuo, įgijęs mokomojo dalyko (D1) bakalauro laipsnį arba D1 kaip pagrindinės studijų programos ir D2 (antro mokomojo dalyko) kaip gretutinių studijų bakalauro laipsnį, toliau gali įgyti profesinę pedagogo kvalifikaciją (jaunesnysis mokytojas) **profesinėse pedagoginėse studijose**. Po to tas asmuo turi galimybę atlikti 1 metų **supervizuojamą pedagoginę praktiką**, vadovaujamas mentoriaus ir aukštosios mokyklos dėstytojo (supervizoriaus) ir įgyti mokytojo kvalifikacinį laipsnį. Tas pats asmuo gali rinktis derinti supervizuojamą praktiką su magistro baigiamojo darbo rengimu ir per 1,5 m. įgyti magistro laipsnį ir mokytojo kvalifikacinį laipsnį; arba po bakalauro studijų asmuo tęsia studijas magistrantūroje, o po jų, siekdamas profesinės kvalifikacijos, stoja į 1 metų trukmės **profesines pedagogines studijas** ir įgyja jaunesniojo mokytojo kvalifikaciją. Siekdamas mokytojo kvalifikacinio laipsnio, asmuo atlieka 1 metų trukmės **supervizuojamą pedagoginę praktiką**.*

*Asmuo gali įgyti mokomojo dalyko (D1) kaip pagrindinės studijų programos ir **pedagogikos kaip gretutinės studijų programos** bakalauro laipsnį ir profesinę pedagogo kvalifikaciją I pakopos studijų metu. Tas pats asmuo toliau gali rinktis arba magistrantūros studijas, arba eiti tiesiai į 1 metų **supervizuojamą pedagoginę praktiką**. Šiuo atveju nenumatyta supervizuojamos praktikos su magistro darbo gynimu (90 kr.) galimybė. Toks asmuo gali įgyti magistro kvalifikaciją arba galimybę mokyti antro mokomojo dalyko (D2) pedagoginės kvalifikacijos tobulinimo ir plėtros sistemoje.*

*Visais atvejais **supervizuojamos pedagoginės praktikos** būtina sąlyga – išlaikytas motyvacijos egzaminas. Praktikai vadovauja mentorius ir aukštosios mokyklos dėstytojas – supervizorius. Praktikantui paliekama jaunesniojo mokytojo alga ir mokama praktikanto stipendija. Praktika finansuojama valstybės lėšomis.*

Modelio įgyvendinimas

22. Kokybiškos mokytojų dalykininkų pedagoginės studijos pagal GS ir NS modelį gali būti įgyvendinamos tik **plataus profilio aukštosiose mokyklose**, turinčiose pakankamą įvairių krypčių dėstytojų ir mokslininkų potencialą, aukščiausio lygio studijų ir mokslo infrastruktūrą ir pajėgią studijų vadybą. Tik tokiose aukštojo mokslo institucijose arba jų tinkluose būsimasis pedagogas galės įgyti būtiną tarpdalykinį akiratį, gilų ugdymo socialinio, kultūrinio konteksto supratimą, savarankišką, originalų ir kūrybišką mąstymą. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo, specialiosios pedagogikos studijas galėtų organizuoti ir **siauresnio profilio aukštosios mokyklos**, glaudžiau susijusios su savo sektoriaus bei regiono poreikiais ir vykdančios pedagogikos krypties studijų programas pagal lygiagretųjį modelį. Tokiu būdu į pedagogų rengimą turėtų būti įtrauktos geriausios Lietuvos aukštojo mokslo pajėgos.
23. Mokytojų rengimo modelio pertvarkai bet kuriuo atveju būtina **stipri lyderystė ir strateginių nuostatų**, tokių kaip tarptautinės patirties perėmimas ar Geros mokyklos

koncepcijos įdiegimas, **įgyvendinimas**. Šį vaidmenį turėtų atlikti už mokytojų rengimą atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija kartu su stipriausių Lietuvos aukštųjų mokyklų ir kitų socialinių dalininkų sudaryta koordinacine taryba.

Universitetinės ir koleginės pedagoginės studijos

24. Pedagogų rengimo sistemoje universitetai ir kolegijos turėtų darniai sąveikauti. Turint omenyje pedagogams keliamų kvalifikacinių reikalavimų apimtį, mokytojai dalykininkai turėtų būti rengiami tik universitetuose. Ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo, socialinės ir specialiosios pedagogikos srityse kolegijos gali atlikti prasmingą darbą rengdamos pedagogo karjerą pradedančius profesionalus praktikus. Paraleliai vystomų ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ugdymo, specialiosios ir socialinės pedagogikos universitetinių studijų paskirtis – suteikti išsilavinimą, būtiną tolesnėms pedagogo karjeros pakopoms, taip pat ugdyti asmenis, kurie savo profesinę karjerą sieja su moksline arba švietimo vadybos veikla.

III. PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS IR PLĖTRA

Kvalifikacijos tobulinimo ir plėtros samprata

25. Europos mokytojų rengimo strategijos šerdis yra pedagogų kvalifikacijos tobulinimas²³. Būtent šios srities pažanga yra svarbiausia mokinių pasiekimų gerėjimo prielaida²⁴. Kvalifikacijos tobulinimu Lietuvoje įprasta laikyti neformalų švietimą ir savišvietą, kuriais siekiama įgyti bei plėtoti profesinei veiklai reikalingas kompetencijas²⁵. Tačiau tikslinga kvalifikacijos tobulinimą suvokti plačiau – kaip žinių ir gebėjimų įgijimą tiek formaliu, tiek neformaliu ar savišvietos būdu, pratęsiantį arba papildantį aukštojoje mokykloje įgytą profesinį pasirengimą ir trunkantį visą profesinės veiklos laikotarpį²⁶.
26. Kvalifikacijos tobulinimas pasaulyje suprantamas kaip dvipusis procesas. Viena vertus, tai nuolatinė kvalifikaciją įgijusio asmens refleksija, užtikrinanti praktikos atnaujinimą ir tobulinimą. Kita vertus, jis susijęs ir su nuolatinė kompetencijų kaita²⁷. Atsižvelgiant į nepaprastai išaugusį ugdymo aplinkos kaitos tempą ir būtinybę nuolat giliai, netgi kardinaliai atnaujinti pedagogo pasirengimą, tikslinga skirti du pedagogo tobulėjimo aspektus: **jau įgytų kompetencijų tobulinimą** ir **kvalifikacijos plėtrą**, kuri apimtų naujų kompetencijų įvaldymą, o kartais – ir naujų kvalifikacijų įgijimą.

²³ http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/10/EC0115389ENN_002.pdf

²⁴ Švietimo problemos analizė. Kaip pagerinti mokinių pasiekimus? PISA tyrimų išvalgos ir Europos šalių patirtis. 2014 m. spalio, Nr. 8 (113).

²⁵ Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai. *Valstybės žinios*. 2007. Nr. 39-1462.

²⁶ Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcija (2012 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. V-899); *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*. [interaktyvus], <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf

²⁷ http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/doc/teacher-competences_en.pdf

27. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas ir plėtra (toliau – PKTP) turėtų būti suvokiama taip pat lanksčiai, kaip ir pradinės pedagogo kvalifikacijos įgijimo galimybės. Kaip antai, ji galėtų apimti:
- mokomojo dalyko kompetencijų tobulinimą;
 - bendrųjų kompetencijų tobulinimą;
 - antro mokomojo dalyko studijas;
 - specializuotos pedagoginės kvalifikacijos įgijimą.
28. Atsižvelgiant į svarų pedagoginės kvalifikacijos kelio papildymą – supervizuojamos praktikos metus, pirmi trys pedagoginio darbo metai skirtini savarankiškai mokytojo praktikai. Per vėlesnius 5 metus pedagogas turėtų surinkti 60 kvalifikacijos tobulinimo arba plėtros kreditų.

PKTP ir pedagogo karjera

29. PKTP turi užtikrinti dermę tarp individualių pedagogo, švietimo įstaigos ir nacionalinių poreikių ir turi būti planuojamas²⁸, tačiau labiausiai – ne apibendrintais statistiniais rodikliais, o pagal „taškinį“ principą: glaudus PKTP vykdytojų bendradarbiavimas su mokyklomis leistų jiems prisiderinti prie konkrečių mokytojų karjeros planų ir su ja siejamos PKTP reikmės. PKTP tolydumą turi užtikrinti tiek pedagogo vidinės nuostatos, tiek jo nuolatiniam ugdymuisi palankios išorinės sąlygos, tiek sąsaja su pedagogo veiklos vertinimo, atestavimo ir karjeros etapų sistema. Pedagogų profesinio augimo požiūriu ypač reikšmingi mokyklų vadovų metiniai pokalbiai su kiekvienu pedagogu. Tokių pokalbių dėmesio centru ir turėtų tapti kitų metų užduočių, karjeros planavimo klausimas.
30. Pažymėtina, kad šiuo metu veikiančiame atestacijos nuostatų dokumente vertinimo kriterijai nėra susieti su pedagogo kompetencijomis. Peržiūrint pedagogų ir pagalbos mokiniui specialistų atestacijos tvarką ir procedūras, karjeros raidos etapus tikslinga susieti su šių specialistų kvalifikacinėmis kategorijomis. Kvalifikacinės kategorijos sietinos ne tik su pedagogo profesiniu augimu, tačiau su jo **veiklos pobūdžio kokybine kaita**, kai mokytojo veikla iš darbo klasėje prasiplečia iki veiklos regioniniu ir (ar) nacionaliniu lygmeniu²⁹.
31. Pedagogo perėjimas iš vienos kvalifikacinės kategorijos į kitą susijęs su atestacijos procedūra, kuri turėtų būti privaloma visiems mokytojams. Atestacijos procedūromis turėtų būti siekiama ne tik analizuoti mokytojo atitikimą vienai ar kitai kvalifikacinei kategorijai, tačiau ir **patvirtinti turimas kompetencijas bei numatyti gaires tolimesniam tobulėjimui**. Atestacijos metu, jei pedagogo kompetencijos neatitinka siekiamos kvalifikacinės kategorijos, jam turi būti suteikiama ta kategorija, kurios reikalavimus jo kompetencijos atitinka.

²⁸ <http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/dokumentai/Mokytoju-tobulinimo-prioritetai.pdf>

²⁹ Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelis, 2012; Dačiulytė ir kt. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo Lietuvoje būklė ir plėtros galimybės, 2013.

32. Remiantis anksčiau atliktais tyrimais ir jų pagrindu suformuluotais siūlymais³⁰, skirtinos **keturios mokytojų ir pagalbos specialistų kvalifikacinės kategorijos**: jaunesnysis mokytojas, mokytojas, vyresnysis mokytojas, mokytojas ekspertas (2 paveikslas).

2 paveikslas. Pedagogo kvalifikacinės kategorijos

Pirmų metų mokytojas

33. Jaunesniojo mokytojo karjeros etapo esminis skiriamasis bruožas – įsitraukimas į praktinę profesinę veiklą. Šiuo etapu itin svarbi išorinė parama³¹. Efektyviausia jos forma yra individuali mentoriaus pagalba, taip pat tikslingos ir akademinės konsultacijos, galimi papildomi mokymai³². Visiškai pagrįsta pirmuosius jaunesniojo mokytojo karjeros metus įforminti kaip pedagoginę stažuotę arba supervizuojamą praktiką (angl. *induction period*), nustatant privalomos pagalbos formas. Šis laikotarpis baigiasi pirmos pakopos atestacija.

³⁰ Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelis, 2012; Dačiulytė ir kt. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo Lietuvoje būklė ir plėtros galimybės, 2013.

³¹ http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/teachercomp_en.pdf

³² http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/10/EC0115389ENN_002.pdf, p. 45

34. 2014 metais VŠĮ „Mokyklų tobulinimo centro“ parengtas „Pradedančiųjų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo rekomendacijų ir reikalavimų modelis“ apima kvalifikacijos tobulinimo programas, skirtas pradedantiesiems pedagogams, pradedančiųjų pedagogų mentoriams, profesinę pagalbą pradedančiajam pedagogui mokykloje, savivaldybės, regiono bei nacionaliniame lygmenyje³³. Tačiau iš šio modelio nepagrįstai eliminuotos aukštosios mokyklos, turinčios didžiausią jo kvalifikacijos atnaujinimo ir plėtros potencialą. Natūraliu tiltu tarp būsimojo mokytojo akademinio parengimo ir praktinio įveiklinimo turėtų tapti lygiagretus pedagogo pirmųjų metų praktikos supervizavimas, bendradarbiaujant aukštosios mokyklos paskirtam dėstytojui (supervizoriui) ir mokyklos mentoriui.
35. Kokybiškam ir atsakingam supervizijos procesui reikia tinkamai parengti mokyklų mentorius. Mentorius pareigas, vadovaujant jaunesniesiems mokytojams, paprastai eina patyrę tos pačios mokyklos mokytojai. Lietuvoje mentorius vaidmenį galėtų atlikti pedagogas, turintis ne žemesnę kaip mokytojo eksperto kvalifikacinę kategoriją³⁴. Aukštosios mokyklos turėtų prisidėti prie mentorių rengimo teorine refleksija, tyrimų kompetencijomis, o mentoriai galėtų tapti nuolatinais aukštųjų mokyklų partneriais GS ir NS pedagoginių studijų praktikose.
36. Pagal analogiją su doktorantais ir rezidentais jaunesnysis mokytojas galėtų būti laikomas trečiosios pakopos studentu. Jaunesniojo mokytojo pirmų metų atlygis galėtų susidėti iš aukštosios mokyklos stipendijos bei jaunesniojo mokytojo kvalifikacinei kategorijai nustatyto atlygio. Tokia sistema veiktų kaip stipri motyvacinė priemonė kryptingai siekti aukštesnių mokytojo karjeros etapų. Teigiamai įvertinta pirmų metų praktika turėtų suteikti galimybę įgyti aukštesnę -- mokytojo kvalifikacinę kategoriją.

PKTP tolesniuose karjeros etapuose

37. Tyrimai rodo, kad daugelyje šalių mokytojų profesinis tobulėjimas stokoja nuoseklumo ir tęstinumo, nors mokytojų profesinis kelias yra vientisas ir vėlesniuose karjeros etapuose tobulėjimo poreikis ne mažesnis³⁵. Tai patvirtina ir naujausia Lietuvos valstybinio audito analizė, kurioje konstatuojama, kad „pedagogai renkasi [...] pačius neefektyviausius būdus tobulinti kvalifikaciją, t. y. vienos dienos ar 6 val. renginius (apie 60 proc. visų pedagogų pasirinktų renginių). Toks trumpalaikis kvalifikacijos tobulinimo būdas [...] nesuteikia pakankamų galimybių įgyti naujų kompetencijų ar veiksmingai tobulinti esamas, pamatuoti jų poveikį pedagogo darbo rezultatams“³⁶. Todėl, kaip siūloma Kaitos kryptyse, PKTP neturėtų ribotis pavieniais kvalifikacijos tobulinimo renginiais, o susitelkti į ilgalaikes kvalifikacijos tobulinimo programas, derinančias teorijos ir praktikos aspektus³⁷.

³³http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/rezultatai/Pradedanciuju_pedagogu_kvalifikacijos_tobulinimo_rekomendaciju_ir_reikalavimu_modelio_projektas.pdf

³⁴ Švietimo ir ugdymo studijų krypties grupės aprašas, 2015 m. gruodžio 10 d. Nr. V-1264 Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelis, 2012; Dačiulytė ir kt. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo Lietuvoje būklė ir plėtros galimybės, 2013.

³⁵ Darling-Hammond & Richardson, 2009; Greenleaf, Schoenbach, Hofman & Dijkstra, 2010; Knapp, 2003; Teddlie & Reynolds, 2000; Yoon et al., 2007

³⁶ Valstybinio audito ataskaita „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas“ (2016 m. gegužės 10 d. Nr. VA-P-50-3-5). Prieiga per internetą: < file:///C:/Users/Giedrius/Desktop/Ataskaita_Pedagogu_kvalifikacijos_tobulinimas.pdf >.

³⁷ < <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Kaitos%20kryptys%202016%20galut.pdf> >

38. PKTP apimtį siūlytina apskaityti **studijų kreditais**. Tai padėtų tiksliau įvertinti besitobulinančiojo darbo krūvį, kompetencijų terminais aprašyti siekiamus mokymosi rezultatus. Svarbiausia numatyti ir apskaityti ne tiek grupinio (auditorinio) darbo valandas, kiek savarankišką mokytojo darbą, kuris yra rezultatyviausias ir artimiausias būsimajam patobulintų ar naujų kompetencijų taikymui praktinėje pedagoginėje veikloje.

PKTP įgyvendinimas

39. Įgyvendinant PKTP itin svarbi pedagogus tobulintis siunčiančių mokyklų, regioninių švietimo centrų ir aukštųjų mokyklų sąveika. Jos būtinybę suponuoja PKTP būdais įgytinų kompetencijų projektavimas ir vertinimas. Valstybinio audito ataskaitoje akcentuojama, kad mokyklos nepakankamai vertina pedagogų įgytų kompetencijų pritaikymą praktikoje ir ne visos sieja pedagogų kvalifikacijos tobulinimą su ugdymo rezultatais³⁸. PKTP rezultatai turėtų būti vertinami ne formaliai (dalyvavimo patvirtinimas) ar tik akademiškai (mokymų teikėjų įverčiai), bet ir nustatomas jų praktinis efektyvumas. Toks vertinimas gali atsirasti tik sąveikaujant visoms PKTP dalyvaujančioms grandims.

Koncepciją rengusi darbo grupė:

Doc. Asta Balkutė (MRU), Inga Bertašienė (VK), doc. Sigita Girdzijauskienė (VU), prof. Valdonė Indrašienė (MRU), doc. Valdas Jaskūnas (VU), Vaiva Juškienė (VK), prof. Odeta Merfeldaitė (MRU), Lina Pečiulienė (VK), prof. Arūnas Poviliūnas (VU), doc. Nijolė Radavičienė (VU), doc. Giedrius Viliūnas (MRU).

Vilnius, 2016 rugsėjo 30 d.

³⁸ Valstybinio audito ataskaita „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas“.